
UDC 336.71: 336.74

JEL classification: E42, E50, E51, E52, E58, H56

DOI: 10.35774/visnyk2026.01.031

The Role of Monetary Policy in Ensuring the Country's Economic Security

Oleksandr Dziubliuk¹

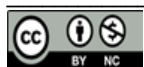
Abstract. The article provides a theoretical justification for the mechanism for ensuring the country's economic security, clarify the main problems of monetary influence on the economy in the context of security issues, and determine the directions of optimizing monetary policy in terms of the compliance of its instruments with the strategic goals of the state. Methods of a systematic approach and data synthesis were applied to assess the impact of monetary policy on economic security. General scientific and empirical tools of economic science, methods of analysis and synthesis, comparison, summary and grouping were used. The role of monetary policy in countering the main internal and external threats to economic security is formulated. The mechanism of influence of the main instruments of monetary policy on economic security is determined. The need for monetary policy to go beyond the classical objectives of price stability and the need to take into account a wider range of challenges to economic security, including: supporting economic growth, financial, debt and currency stability, as well as invulnerability to external shocks, is substantiated. The main problems associated with the choice of monetary regime in Ukraine, which negatively affects the state of economic security, are identified, and directions for their solution are formulated. Prospects for further research are related to the analysis of monetary policy under martial law, the assessment of its impact on the stability of the financial system, and the development of institutional foundations for strengthening the country's economic security.

Keywords: economic security, monetary policy, interest rate, credit, inflation, central bank, exchange rate, banking system.

Received: 29 January 2026 | **Revised:** 30 January 2026 | **Accepted:** 20 February 2026 | **Published:** 28 February 2026

Suggested Citation

Dziubliuk, O. (2026). The Role of Monetary Policy in Ensuring the Country's Economic Security. *Herald of Economics*, 1, 31-50. DOI: 10.35774/visnyk2026.01.031.

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2026 The Author(s).

¹ **Oleksandr Dziubliuk**, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0002-4967-823X

E-mail: alex5203@ukr.net

Роль монетарної політики у процесі забезпечення економічної безпеки країни

Олександр Дзюблюк¹

¹Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Анотація. У статті зроблено теоретичне обґрунтування механізму забезпечення економічної безпеки країни, з'ясовано основні проблемні аспекти монетарного впливу на економіку в контексті безпекових питань, а також визначено напрями оптимізації монетарної політики з позицій відповідності її інструментів стратегічним цілям держави. Застосовані методи системного підходу й узагальнення даних для оцінювання проблем впливу монетарної політики на економічну безпеку. Крім того, використано загальнонаукові й емпіричні прийоми та інструменти економічної науки, методи аналізу й синтезу, порівняння, зведення та групування. Сформульовано роль монетарної політики у протидії основним внутрішнім і зовнішнім загрозам для економічної безпеки. Визначено механізм впливу основних інструментів монетарної політики на економічну безпеку. Обґрунтовано необхідність виходу монетарної політики за межі класичних цілей цінової стабільності та потребу враховувати більш широкий спектр викликів для економічної безпеки, зокрема: підтримку економічного зростання, фінансову, боргову і валютну стабільність, а також невразливість до зовнішніх шоків. Визначено основні групи проблем, пов'язаних із обранням монетарного режиму в Україні, що негативно позначається на стані економічної безпеки, а також сформульовано напрями їх вирішення. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом практики реалізації монетарної політики в умовах воєнного стану, оцінюванням її впливу на стійкість фінансової системи та розробкою інституційних механізмів посилення економічної безпеки країни.

Ключові слова: економічна безпека, монетарна політика, процентна ставка, кредит, інфляція, центральний банк, валютний курс, банківська система.

Постановка проблеми. Однією із найбільш важливих якісних характеристик економічної системи держави, котра визначає її здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності суспільства, стале забезпечення ресурсами для розвитку національної економіки, можливості динамічного зростання, конкурентоспроможність на внутрішніх і зовнішніх ринках, а також послідовну реалізацію національних інтересів, є економічна безпека країни. В умовах динамічних змін світового господарства, що характеризуються зростанням економічної взаємозалежності країн, виникненням нових викликів і загроз, питання економічної безпеки набуває особливої актуальності. Адже економічна безпека – це стан захищеності національної економіки, за якого забезпечуються економічний суверенітет і стійкість ключових економічних інтересів до внутрішніх і зовнішніх загроз, створюються умови для прогресивного розвитку на основі конкурентоспроможності та інновацій, а також гарантується належний рівень соціального добробуту, політичної стабільності та обороноздатності держави.

Саме тому проблема забезпечення економічної безпеки країни набуває особливої важливості в умовах воєнного стану, коли вона розглядається як одна із невід'ємних складових національної безпеки, що підкреслює її основне значення для сталого розвитку держави і визначає здатність інститутів влади створювати ефективні механізми протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, а також реалізації і захисту національних інтересів у розвитку економіки та підтримання соціальної стабільності у суспільстві. На практиці стан захищеності національних економічних інтересів неможливо оцінювати окремо від реально функціонуючих державних механізмів, які цей стан створюють і підтримують. Серед таких механізмів ключове місце в системі економічної безпеки країни посідає монетарна політика, оскільки вона є не просто технічним інструментарієм центрального банку, а утворює складну систему взаємодії грошово-кредитних важелів впливу на економіку, фінансової стабільності та стратегічних національних інтересів держави.

Важливе значення монетарної політики для забезпечення економічної безпеки полягає в тому, що вона впливає на реальну купівельну спроможність національної грошової одиниці і на стабільність грошового обігу, що забезпечує нормальні умови для процесу

розширеного відтворення та соціально-економічного розвитку країни загалом. Крім того, успішне функціонування ринкової економіки безпосередньо пов'язане із забезпеченістю її суб'єктів фінансовими ресурсами і їхнім ефективним розподілом залежно від тих завдань, які визначаються стратегією економічного розвитку держави та на які впливає монетарна політика. Наявність збалансованої моделі економічного розвитку, яка реалізується через монетарний вплив держави на економіку і забезпечує одночасно як виробниче зростання, так і фінансову стабільність, також є необхідною умовою для економічної безпеки країни. Це дає змогу розглядати монетарну політику як визначальний фактор підтримки реального сектору, стабільності валюти та фінансової системи країни і забезпечення сталого економічного зростання, що зумовлює об'єктивну потребу дослідження її саме як основного інструмента економічної безпеки країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених монетарним інструментам впливу на економічний розвиток, аналіз літератури щодо впливу монетарної політики на рівень економічної безпеки країни дає підстави стверджувати про недостатню увагу, приділену у відповідних працях, саме питанням взаємозв'язку цих двох ключових аспектів функціонування національної економічної системи. Так, проблеми розвитку економіки та міжнародних економічних відносин розглядаються, зазвичай, у ширшому контексті національної безпеки і загроз для зовнішньої торгівлі, про що свідчать роботи Л. Деніелз [1], В.-П. Зінгеля [2], Ч. П. Боуна [3], Л. Реттер, Е. Фрінкінга, С. Горенса та ін. [4]. Щодо вужчого тлумачення безпекових питань у сфері фінансових відносин, то дослідження, присвячені цій проблематиці, зосереджують свою увагу значною мірою на мікроекономічному рівні, зокрема коли йдеться про моделі поведінки окремих індивідів, пов'язані із споживанням, на що вказують у своїх працях М. Ш. Шерраден, А. М. Макбрайд та С. Г. Беверлі [5], а також С. Й. Ахмад та М. Ф. Сабрі [6].

Щодо базових аспектів реалізації монетарної політики, то дослідження у цій сфері можна поділити на кілька основних напрямів, хоча жоден із них не концентрується саме на вивченні безпекових питань. Йдеться насамперед про пошук оптимальних шляхів поєднання традиційних інструментів монетарної політики із новими, нетрадиційними заходами монетарного впливу центральних банків на перебіг економічних процесів з метою розширення можливостей монетарного регулювання в умовах рецесії і низьких процентних ставок. На цих аспектах зосереджують свою увагу Б. Бернанке [7], Дж. К. Еберлі, Дж. Х. Сток та Дж. Х. Райт [8], Ф. Кур-Тіманн і Б. Вінклер [9], С. М. Поттер та Ф. Сметс [10]. Другий важливий напрям досліджень монетарної політики визначає її вплив на економічну активність і забезпечення фінансової стабільності з урахування проблем із ліквідністю банків та особливостей міжбанківського кредитування і впливу органів регулювання банків на ефективність монетарної трансмісії. Цю проблематику досліджують у своїх працях К. Боріо [11], Д. Калдара та Е. Гербст [12], Х. Б'янкі і С. Бігіо [13], а також І. Ван, Т. М. Вайтед, Ю. Ву та К. Сяо [14]. Третій основний напрям акцентує увагу на невизначеності як ключовому факторі реалізації монетарної політики в сучасних умовах. На цих питаннях зосереджують свої праці Р. Доер і Е. Мартінес-Гарсія [15], К. Блот та П. Юбер [16], Л. Хастед, Дж. Роджерс і Б. Сун [17], Г. Арсе-Альфаро [18], а також С. Чевік та Я. Ердуман [19].

Отже, напрацювання дослідників монетарної політики містять значну теоретичну базу й узагальнення практик адаптації її інструментів під час криз, проте вимагають подальшого вивчення питань впливу важелів монетарного регулювання на економічну безпеку країни з огляду на системні ризики, спричинені повномасштабним воєнним вторгненням, щоб заходи монетарного впливу на перебіг економічних процесів набули належного рівня ефективності та відповідали стратегічним цілям державної економічної політики.

Метою статті є теоретичне обґрунтування і практичний аналіз механізму впливу монетарної політики на забезпечення економічної безпеки країни та дослідження відповідності інструментів монетарного регулювання і обрання монетарного режиму, відповідного стратегічним цілям держави із сприяння економічному розвитку та суспільному добробуту у процесі подолання зовнішніх і внутрішніх загроз.

Вклад основного матеріалу дослідження. Необхідність захисту національних економічних інтересів, підтримання сталого розвитку виробництва та споживання і соціальної стабільності в суспільстві зумовлює об'єктивну потребу забезпечення економічної безпеки країни. Національні інтереси кожної країни відображають життєво важливі внутрішні та зовнішні завдання, що реалізуються через певний комплекс заходів, спрямованих на блокування і нейтралізацію різних небезпек, зокрема тих, що виникають в економічній сфері. Тому економічна безпека вважається найважливішою якісною характеристикою економічної системи, що визначає її здатність забезпечувати нормальні умови господарської діяльності суб'єктів ринку, а також послідовне впровадження національних інтересів держави. Підтримання цієї здатності відбувається через систему взаємопов'язаних правових норм, державних інститутів, економічних інструментів та процедурних механізмів, адаптивних до нових викликів і спрямованих на своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію загроз, мінімізацію їхніх наслідків, а також створення умов для довгострокового сталого економічного зростання.

Економічна безпека може розглядатись у широкому і вузькому розумінні цього поняття. У широкому розумінні економічна безпека країни визначає спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, здійснювати поступальний розвиток економіки з метою підтримання стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов та варіантів розвитку подій. Тут економічна безпека визначається діями держави щодо підтримання здатності національної економіки зберігати стійкість і невразливість до внутрішніх та зовнішніх шоків, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі, сталий і збалансований розвиток, що є важливими критеріями оцінювання якісних параметрів національної економіки та стратегії держави в економічній сфері. Відповідно до цього, предметом економічної безпеки доцільно вважати сукупність соціально-економічних відносин, завдяки яким визначаються і реалізуються інтереси усього суспільства та держави у формуванні і покращенні матеріальних умов життєдіяльності на основі факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та здатність до постійного оновлення і вдосконалення.

У вузькому трактуванні поняття економічної безпеки можна розглядати як спроможність держави самостійно розробляти та здійснювати національну економічну політику, а також визначати і реалізувати власні національні інтереси. Таке поняття економічної безпеки зводиться більшою мірою до державної політики в економічній сфері та трактується саме як здатність держави через самостійну економічну політику вибудувати таку систему, яка забезпечує стійкість національної економіки до негативного зовнішнього і внутрішнього впливу та сприяє її поступальному розвитку. У цьому контексті державна економічна політика має передбачати реалізацію обраної стратегії, а також своєчасне виявлення викликів та мінімізацію загроз сталому економічному розвитку країни, що є важливою складовою захисту національних інтересів та забезпечення безпеки життєдіяльності економічних агентів на її території. Тобто економічна безпека країни – це не лише захищеність національних інтересів, а й готовність та здатність інститутів державної влади створювати механізми реалізації і захисту національних інтересів розвитку економіки та підтримки соціально-політичної стабільності суспільства.

Отже, економічна безпека може бути визначена як складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою

задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання. В такому розумінні економічна безпека відображає стан захищеності національної економічної системи та її суб'єктів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стійке економічне зростання, здатність протистояти кризам, задовольняти матеріальні і нематеріальні потреби суспільства та зберігати суверенітет країни.

До основних зовнішніх загроз, що відображають вплив світового господарства на національну економіку, можуть належати: несприятлива ситуація на міжнародних товарних та фінансових ринках, імовірність розгортання рецесії світової економіки, висока залежність від імпорту енергоносіїв, глобалізація фінансових ринків, яка обмежує ефективність національної монетарної політики, зростання обсягів державного і гарантованого державою зовнішнього боргу, погіршення інвестиційного клімату у світовій економіці та недостатні темпи зростання обсягів інвестицій, домінування експортно-сировинної моделі розвитку економіки і висока залежність від кон'юнктури зовнішніх сировинних ринків, надмірний вплив короткострокового спекулятивного іноземного капіталу на розвиток національної економіки, ефект фінансового зараження, коли обвал на ринку однієї країни може одразу спровокувати відплив капіталу з іншої, активізація державних програм та заходів запобігання фінансовим кризам, що має результатом посилення глобальної інфляції.

До внутрішніх загроз, що відображають національні проблеми економічного розвитку країни, належать такі: високий рівень тіньової економіки, низький рівень споживчого попиту, значний рівень безробіття і песимістичні оцінки щодо зростання зайнятості, структурні деформації національного господарства та його низька конкурентоспроможність, нестабільність макроекономічних і політичних умов реалізації грошово-кредитної політики, мінливість податкової системи, нераціональні бюджетні витрати та наростання внутрішнього державного боргу, недостатня ефективність застосування монетарного інструментарію, відсутність системних заходів щодо вдосконалення процентної політики, зниження вартості кредитних ресурсів і активізації кредитної діяльності банків, невідповідність структури кредитування цілям інвестиційного оновлення економіки, недостатність внутрішніх довгострокових кредитних ресурсів, нестабільність банківської системи, загострення проблем ліквідності та капіталізації, збереження високої частки проблемних кредитів у банківських активах, високий рівень девальваційних очікувань і застосування прихованої грошової емісії через випуск державних цінних паперів.

Зазначені загрози визначають основні труднощі функціонування фінансового та реального сектору економіки країни, зумовлюючи відповідні проблеми для підтримання належного рівня економічної безпеки країни. Тут об'єктивна здатність держави протистояти вказаним загрозам визначається її можливостями: а) забезпечувати стабільний і прогресивний розвиток національної економіки та задоволення суспільних потреб; б) здійснювати постійний моніторинг, своєчасний аналіз та оперативне реагування на несприятливі фактори, які виникають, а також нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз для суспільного добробуту та національної економіки; в) забезпечувати пріоритет економічних інтересів країни у довгостроковій перспективі над поточним політичним тиском і дивідендами; г) здійснювати захист економічних інтересів країни як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Таким чином, під економічною безпекою країни варто розуміти такий стан динамічної рівноваги національної економіки, який відображає здатність держави своєчасно аналізувати та реагувати на будь-які зовнішні і внутрішні дестабілізуючі фактори та ризики, захищати економічні інтереси країни на світовій арені, а також гарантувати сталий розвиток

економіки країни і задоволення потреб суспільства. Досягнення цього стану на практиці має забезпечуватись комплексом заходів, інструментів і процедур, що реалізуються державою на інституційному рівні шляхом проведення відповідної політики. Ефективність цих заходів безпосередньо залежить від їхньої здатності адекватно й оперативно реагувати на конкретні внутрішні і зовнішні загрози економічній безпеці, котра не може існувати поза механізмами її підтримки та захисту, адже це не статичний результат, а безперервний динамічний процес. Тобто сама можливість досягнення і підтримки стану економічної безпеки та реалізації стратегічних інтересів держави безпосередньо залежить від наявності у неї й ефективності конкретних інструментів, здатних ідентифікувати загрози, протидіяти їм та мінімізувати можливі втрати. Фактично, ефективні засоби забезпечення є проявом стану економічної безпеки у дії, а їхній характер, адаптивність та результативність – це невід’ємні атрибути, що визначають саме цей стан та відображають нерозривний зв’язок між цілями безпечного стійкого розвитку і комплексом заходів з його підтримки через відповідну економічну політику держави, одним із головних напрямів якої є монетарна політика.

З огляду на викладені вище аргументи виникає питання, чому саме монетарну політику такому контексті варто вважати одним із основних інструментів держави із забезпечення економічної безпеки країни? Річ у тім, що монетарна політика є невід’ємною складовою державної економічної політики та найважливішим інструментом управління економічною системою країни, а отже, найбільш дієвим важелем державного впливу на перебіг економічних процесів. Адже основою цих процесів є рух грошових потоків, без якого неможливий весь механізм виробництва, розподілу, обміну і споживання, тобто економічна діяльність суспільства загалом. А тому забезпечення економічної безпеки країни не може обійтись без ефективної монетарної політики, яка є основою функціонування дієвого емісійного механізму для гнучкого задоволення потреб економіки у грошовій масі, створення ефективної інституціональної основи для обігу грошей, основним елементом якої є банківські установи, забезпечення стабільної національної грошової одиниці через кредитні і валютно-курсові інструменти, а також врегулювання на законодавчому та інституційному рівні взаємовідносин банківської і фіскальної систем з метою уникнення тиску на емісійний механізм та активізації ефективних кредитних важелів фінансування потреб реального сектору.

Означені аспекти монетарної політики визначають її ключову роль у забезпеченні економічної безпеки країни, що ґрунтується на сукупності таких елементів, які окреслюють макроекономічне значення монетарного регулювання:

1) у ринкових умовах господарювання держава намагається впливати на перебіг економічних процесів не прямо, а в опосередкований спосіб, використовуючи мінімальне адміністративне втручання, і саме монетарні інструменти найбільше відповідають цьому завданню;

2) механізм формування грошової пропозиції на ринку, що визначає кількість грошей в економіці, є основним фактором впливу на основні макроекономічні параметри, зокрема динаміку цін, доходів та заощаджень, темпи зростання виробництва й інвестицій, а також рівень зайнятості;

3) процес реалізації монетарних заходів впливу на основні макроекономічні параметри хоча й відбувається через складний трансмісійний механізм дії інструментів центрального банку, проте виявляє найбільш суттєвий вплив на стан реального сектору економіки, ніж інші інструменти державної політики.

Однак, навіть попри такий опосередкований характер впливу монетарної політики на господарські відносини, вона є запорукою забезпечення економічної безпеки, ключовим важелем підтримання виробничого зростання та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки, створюючи належні умови для соціально-економічного розвитку і безпосередньо

впливаючи на макроекономічні процеси в країні, зокрема на динаміку виробництва, перебіг ділового циклу, темпи інфляції, стан фінансового ринку, рівень зайнятості. Це означає, що реалізація завдання із забезпечення економічної безпеки країни вимагає від центральних банків у процесі реалізації монетарної політики уже виходити за межі класичних цілей підтримання цінової стабільності, а враховувати ширший спектр викликів: фінансову стабільність, підтримку економічного зростання, валютну стабільність, боргову стійкість, а також невразливість до зовнішніх шоків. Сукупність даних напрямів визначає монетарну політику як один із ключових інструментів державного регулювання, що безпосередньо впливає на економічну безпеку. Його роль полягає у створенні фундаменту для стабільного економічного розвитку і захисту національних інтересів за вказаними «безпечовими» напрямами монетарної політики, суть яких полягає в такому:

По-перше, цінова стабільність є критично важливою для економічної безпеки, оскільки високі темпи інфляції підривають купівельну спроможність домашніх господарств, створюють невизначеність для бізнесу та призводять до неефективного розподілу ресурсів. Водночас дефляція є не менш небезпечною, позаяк стимулює відкладання споживчих рішень, зменшує реальну вартість активів і може призвести до рецесії. Центральний банк повинен балансувати між двома завданнями із недопущення ані надмірних темпів інфляції, ані дефляції, щоб забезпечити помірну та передбачувану динаміку цін в інтересах як виробників, так і споживачів на ринку.

По-друге, підтримка економічного зростання засобами монетарної політики важлива для економічної безпеки, оскільки як критичний фактор для інвестицій та бізнес-планування забезпечує передбачуваність ділового середовища. Змінюючи облікову ставку і застосовуючи інші засоби впливу на кредитну активність в економіці, центральний банк має регулювати вартість грошей, що дає йому можливість у періоди економічного спаду стимулювати споживання та виробництво, що є вагомим запобіжником проти глибоких рецесій.

По-третє, фінансова стабільність набула окремого важливого значення для забезпечення економічної безпеки країни після низки світових фінансово-економічних криз. Якщо раніше вважалося, що цінової стабільності достатньо для забезпечення стабільності фінансової системи на макрорівні, то нині стало зрозуміло, що навіть за низької інфляції в економіках можуть накопичуватися суттєві фінансові дисбаланси. Бульбашки на ринках активів, надмірна кредитна експансія, нерациональне прийняття ризиків фінансовими установами – це ті явища, які потребують окремої уваги з боку монетарної влади, а відтак центральні банки використовують макропруденційні інструменти для забезпечення стабільності фінансового сектору як гарантії економічного розвитку.

По-четверте, валютна стабільність є невід'ємною складовою економічної безпеки, що особливо важливо для малих відкритих економік, до яких також належить Україна. Різкі коливання обмінного курсу національної валюти можуть спричинити ряд негативних ефектів: від знецінення заощаджень населення до банкрутства компаній із валютними зобов'язаннями та дезорганізації усього банківського сектору. Монетарна політика за таких обставин має враховувати специфіку валютного режиму і ступінь доларизації економіки, а відтак не допускати надмірної волатильності на валютному ринку, що є також запорукою захисту національних інтересів на міжнародному рівні.

По-п'яте, боргова стійкість є важливою для економічної безпеки, яка неможлива без здатності держави та приватного сектору обслуговувати свої боргові зобов'язання. Монетарна політика через механізм управління грошовою масою і процентними ставками фактично визначає ціну боргового навантаження для держави, бізнесу і домогосподарств, що позначається на їхній

здатності обслуговувати борг та загальному рівні платоспроможності, а відтак впливає на фінансову стабільність усієї економічної системи.

По-шосте, невразливість до зовнішніх шоків позначається на економічній безпеці країни через мінімізацію впливу зовнішніх кризових явищ на національну економіку, що визначається здатністю монетарних інструментів мінімізувати трансмісію глобальних збурень у внутрішнє господарство. Тут своєчасна зміна процентних ставок, регулювання валютного курсу, платіжного балансу і руху капіталів є тими засобами, які здатні обмежити зовнішній вплив на фінансовий ринок країни за умови їхнього своєчасного та ефективного застосування центральним банком.

Зазначені вище напрями вказують, що саму основу економічної безпеки держави формують такі фактори, як стабільність національної валюти, керованість інфляцією, активізація кредитних відносин, забезпечення ефективного виконання своїх функцій грошово-кредитною системою і стимулювання виробництва. Ці обставини визначають ключову роль центрального банку як державного інституту реалізації монетарної політики у спроможності держави забезпечувати економічну безпеку. Здатність центрального банку використовувати адекватні монетарні інструменти та ухвалювати економічно обґрунтовані рішення, зокрема щодо рестрикційної або експансіоністської монетарної політики в умовах підвищеного інфляційного тиску або загрози рецесії, є однією з основних ліній захисту економіки від дестабілізаційних впливів та гарантією економічної безпеки країни. Із цього випливає, що саме ефективне застосування інструментів монетарного регулювання варто вважати важливим чинником забезпечення економічної безпеки країни. Класичний набір таких інструментів охоплює облікову ставку, операції на відкритому ринку та зміну норм обов'язкового резервування, а їхній адекватний вибір і спрямованість відповідно до стратегічних цілей державної економічної політики є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки країни.

Так, облікова ставка є основним інструментом впливу на економічну активність через зміну вартості грошових ресурсів на кредитному ринку. Підвищуючи ставку, центральний банк робить кредити дорожчими, охолоджує споживчий попит та стримує інфляційний тиск, що відповідає завданням із забезпечення макроекономічної стабільності як чинника економічної безпеки. З іншого боку, зниження облікової ставки симулює активізацію процесів кредитування й інвестицій у реальний сектор тоді, коли пріоритетним завданням економічної політики держави є стимулювання виробництва та зниження рівня безробіття. Утім, центральні банки мають враховувати, що в періоди фінансової нестабільності такий традиційний трансмісійний механізм може не спрацювати, оскільки за низьких процентних ставок виникає «пастка ліквідності» і банки неохоче кредитують через високі ризики, а бізнес утримується від інвестицій через невизначеність. Тому у відповідь на такі сучасні виклики центральні банки провідних країн розширили свій інструментарій, додавши до нього нетрадиційні заходи монетарної політики.

Щодо операцій на відкритому ринку, то вони дають змогу центральному банку регулювати обсяг грошової маси та ліквідність банківської системи, оскільки купуючи державні цінні папери, центральний банк збільшує пропозицію грошей в економіці, а продаючи їх – вилучає зайву ліквідність. Забезпечення економічної безпеки через такий монетарний інструмент є ефективним у тому разі, якщо рестрикційна чи експансіоністська спрямованість монетарної політики відповідає стратегічним цілям держави з економічного розвитку й контролю інфляції. Після світової економічної кризи 2008 р. цей інструмент набув нових форм через нетрадиційні способи його реалізації у вигляді програм кількісного пом'якшення, що передбачали масштабні викупи центральними банками активів, зокрема корпоративних облігацій та іпотечних цінних паперів. Унаслідок цього ФРС США, Європейський центральний банк і Банк Англії суттєво розширили свої баланси, намагаючись підтримати економіку в умовах кризи. Водночас довгострокові наслідки таких дій вважаються суперечливими з огляду на те, що запобігання

дефляції згодом супроводжувалося зростанням ризиків надмірної ліквідності, прискоренням інфляції та деформацією ринкових механізмів.

Ще одним класичним монетарним інструментом є норми обов'язкового резервування, що встановлюють частку депозитів, яку банки зобов'язані утримувати в центральному банку. Такий інструмент безпосередньо впливає на механізм грошової емісії через вплив на кредитний потенціал банківської системи і, відповідно, на пропозицію грошей, що є фактором економічної безпеки через контроль інфляції та економічної активності. У країнах із ринками, що розвиваються, зміна норми обов'язкового резервування часто використовується для стримування надмірної кредитної експансії. У цьому разі центральний банк може активно варіювати норми резервування для регулювання кредитної активності і попередження фінансових бульбашок. Водночас у розвинених економіках цей інструмент дещо втратив поширення через те, що він є менш гнучкий, ніж процентна політика.

Адекватне застосування центральними банками зазначених інструментів вказує на роль монетарної політики як критично важливого елементу забезпечення економічної безпеки країни, що є умовою досягнення стабільного економічного зростання та суспільного добробуту. А одним із механізмів забезпечення економічної безпеки є власне монетарна політика. Від її ефективної реалізації та адекватності обраних інструментів залежать стабільність цін, сукупний попит, кредитна та інвестиційна активність, збільшення виробничих потужностей, а також готовність економіки протистояти зовнішнім викликам. За таких умов монетарну політику як один із основних елементів державного регулювання варто вважати основою відповідного організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки країни (рис. 1).

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки
Джерело: розроблено автором.

Водночас практичне застосування цього механізму не має раз і назавжди усталеного алгоритму дії відповідних монетарних інструментів на перебіг економічних процесів. Наприклад, традиційно ключовою ланкою цього механізму впливу монетарного регулювання була політика процентних ставок, за якої, змінюючи ціну грошей, центральний банк опосередковано регулює попит на кредити, споживчі витрати й інвестиційну активність. Однак світова фінансово-економічна криза показала обмеженість цього підходу, особливо за наближення ставок до ефективною нижньої межі, коли норма процента перебуває на близькому до нуля рівні. Це змусило монетарну владу різних країн світу суттєво розширити свій арсенал монетарної політики так званими нетрадиційними інструментами. Кількісні пом'якшення, рефінансування цільових кредитних програм, операції на відкритому ринку з довгостроковими активами стали тими заходами монетарної політики, які мали на меті не тільки здешевити гроші, а й безпосередньо вплинути на структуру ризиків у фінансовій системі, підтримати конкретні сегменти ринку (зокрема, іпотечний) та запобігти кризі ліквідності.

Для економічної безпеки такий розширений інструментарій монетарної політики має вирішальне значення, адже він забезпечує достатню гнучкість реагування на зовнішні і внутрішні шоки. Наприклад, під час різкого зменшення зовнішнього попиту на ключовий експортний товар, класичне зниження процентної ставки може виявитись недостатнім, оскільки банківська система, обтяжена погіршенням якості активів, буде не в змозі передати цей стимулювальний монетарний імпульс до реального сектору. Тому в такій ситуації цільові програми рефінансування під конкретні види банківських кредитів реальному сектору або придбання активів на вторинному ринку можуть стати додатковими монетарними інструментами, які дають змогу ефективно функціонувати кредитному каналу монетарної трансмісії. Важливо, щоб здійснювалось не фінансування державних витрат, що є джерелом додаткового інфляційного тиску, а забезпечувалась ефективна кредитна підтримка функціонування ключових ринків та реального сектору в екстремальних умовах кризи.

Отже, застосування розширеного і гнучкого інструментарію монетарної політики дає змогу виконувати доволі багатоаспектне завдання щодо забезпечення економічної безпеки через стримування інфляції, підтримання фінансової стабільності, регулювання валютного курсу та запобігання фінансовим кризам. Важливість монетарної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави ґрунтується на кількох основних критеріях:

- стійкість грошово-кредитної системи, тобто її здатність повноцінно виконувати свої завдання та функції із забезпечення нормальної організації грошового обігу, платіжного механізму і фінансового посередництва із перерозподілу грошових ресурсів між економічними агентами на кредитній основі в умовах наявності та впливу зовнішніх і внутрішніх загроз;

- незалежність державної політики у грошово-кредитній сфері, тобто здатність держави в особі центрального банку самостійно визначати та забезпечувати досягнення стратегічних і тактичних цілей монетарного регулювання залежно від національних особливостей економічного розвитку та завдань щодо контролю інфляції чи стимулювання виробничого зростання, що залежить від перебігу ділового циклу і місця країни у системі світогосподарських зв'язків;

- здатність грошово-кредитної системи до розвитку, яка має на меті забезпечення стійкого економічного зростання, що передбачає спроможність державних інституцій у процесі реалізації самостійної економічної політики до мінімізації впливу загроз, які становлять реальну й потенційну небезпеку для стимулювання виробництва, зайнятості, стійкості національної валюти, забезпечення зростання доходів та суспільного добробуту.

Стимулювання виробництва, підтримку належного рівня зайнятості та забезпечення стійкості національної валюти варто вважати основними стратегічними завданнями монетарної

політики в умовах воєнного стану, що визначає її роль у забезпеченні економічної безпеки країни, обумовлюючи можливості банківського сектору із повноцінного виконання ним своєї основної функції фінансового посередництва щодо перетворення заощаджень на інвестиції для сприяння відновленню економіки як ключової цілі держави. Однак чи виконуються ці завдання в Україні відповідно до обраного Національним банком монетарного режиму? Річ у тім, що Національний банк України в сучасних умовах все ще дотримується хибної практики, розпочатої ще задовго до повномасштабної війни щодо реалізації режиму інфляційного таргетування із обранням показника інфляції у 5% як заявленої стратегічної мети монетарної політики. Проте реалізація цього завдання на практиці супроводжується низкою суттєвих проблем, котрі вкрай негативно позначаються як на економічній безпеці країни в умовах війни, так і на досягненні стратегічних цілей державної економічної політики. Загалом можна виокремити три основні групи проблем, пов'язаних із обранням неправильних підходів у процесі реалізації монетарної політики Національним банком України, заснованої саме на цьому режимі.

По-перше, відсутність об'єктивних підстав в економіці для запровадження режиму інфляційного таргетування. Реалізація цього режиму ґрунтується на постулатах монетаристської теорії, згідно з якими інфляція завжди є суто грошовим явищем, тобто динаміка цін визначається зміною пропозиції грошей. Однак якщо такий підхід є справедливим для розвинутих країн, де негрошові фактори інфляції або не діють у зв'язку з налагодженими ринковими механізмами, або поставлені під жорсткий державний контроль у вигляді чіткого антимонопольного регулювання, то в Україні нині абсолютно інша ситуація, за якої інфляція має саме немонетарний характер. Це означає, що інфляція зумовлена інституційною та структурною нерозвиненістю вітчизняного ринку, що нарівні із монополізмом виявляє величезний вплив на динаміку цін. Тому серед причин інфляційних процесів домінують фактори структурного, немонетарного характеру, пов'язані насамперед із підвищенням собівартості продукції, монополізацією внутрішніх ринків і безконтрольним ціноутворенням, зростанням світових цін на сировинні товари й енергоносії, воєнними витратами уряду і зростанням фіскального дефіциту.

Важливо розуміти, що в умовах переважання впливу на інфляцію тих факторів, які не контролюються центральним банком, механізм монетарної трансмісії у тому вигляді, який обрав Національний банк України, стає недієвим. Це породжує абсурдну ситуацію, коли центральний банк намагається контролювати інфляцію шляхом обмеження пропозиції грошей, хоча інфляційні процеси визначаються не так пропозицією грошей, як дією інших факторів, що не залежать від впливу монетарної політики центрального банку.

Проте Національний банк України, намагаючись досягти практично недосяжного інфляційного таргету, проводить жорстку рестрикційну політику, підвищуючи процентні ставки і обмежуючи пропозицію грошей, що породжує грошовий голод в економіці та зрештою вкрай негативно позначається на динаміці виробництва, зайнятості і соціальній стабільності з відповідними проблемами для економічної безпеки країни. Як наслідок, темп зростання ВВП у 2025 р. становив близько 2,0 %, що є нижчим за два попередні роки та нижчим навіть від урядових прогнозів (рис. 2). Тут фактором гальмування такого росту, окрім власне воєнних дій, руйнування енергетики і виробничих потужностей та міграції трудових ресурсів, стала також і рестрикційна монетарна політика Національного банку.

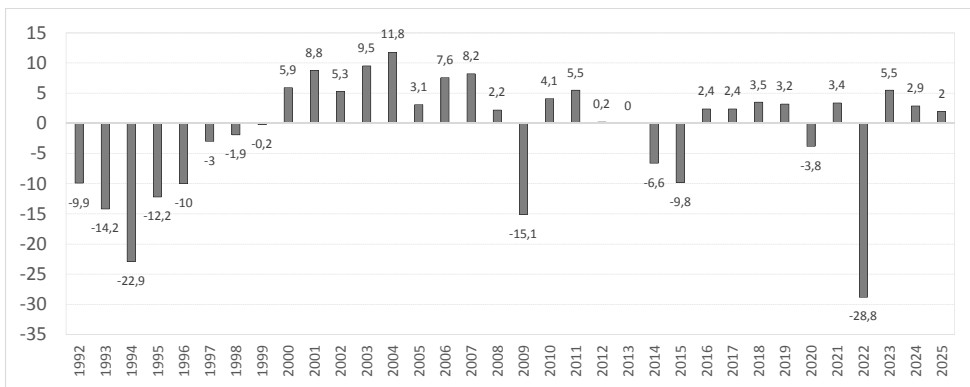

Рис. 2. Темпи зростання реального ВВП України, %

Джерело: [20].

Варто звернути увагу на світову практику застосування цього режиму. Адже вплив світової фінансової кризи 2008 р., а згодом і пандемічної кризи 2020 р. на перебіг економічних процесів у світових масштабах виявив серйозні проблеми, пов'язані з низькою ефективністю монетарної політики, заснованої на режимі інфляційного таргетування, що полягає в недостатній гнучкості та дієвості центральних банків щодо їхніх можливостей стимулювати економічне зростання, сприяти підтриманню зайнятості і забезпечувати подолання рецесії, зумовленої зовнішніми шоками. Тому центральні банки у розвинених країнах, попри формальне проголошення дотримання цього режиму, стали проявляти значно більшу гнучкість і відходити від нього за потреби порятунку економіки від рецесії та вирівнювання ситуації на ринку праці. Із цього можна зробити висновок, що за адекватного підходу до питань економічної безпеки країни, стратегічні цілі державного регулювання можуть бути за певних умов скориговані, якщо того вимагає поточна кризова ситуація в економіці.

По-друге, обрання процентної політики як головного інструмента монетарного регулювання щодо досягнення заявленого інфляційного таргету.

Національний банк України вважає зміну процентних ставок своїм головним інструментом у процесі стримування інфляції, однак на практиці це спричиняє значне звуження можливостей досягнення інших стратегічних цілей і завдань монетарного регулювання, зокрема стимулювання економічного зростання і зайнятості через неможливість активного застосування інструментів процентної і кредитної політики. Це означає обмеження надходження кредитних ресурсів для активізації виробництва і бізнес-процесів через необхідність корегування темпів зростання внутрішніх цін. Поточна динаміка процентних ставок суттєво ускладнює доступ до банківського кредитування для підприємств і домашніх господарств, створюючи застій на кредитному ринку країни, що визначає передумови для стагнації всієї економіки (рис. 3). Звуження ринку кредитів є особливо болючим для бізнесу, оскільки в Україні відсутні інші альтернативи залучення додаткових коштів, зокрема фондовий ринок чи венчурне фінансування.

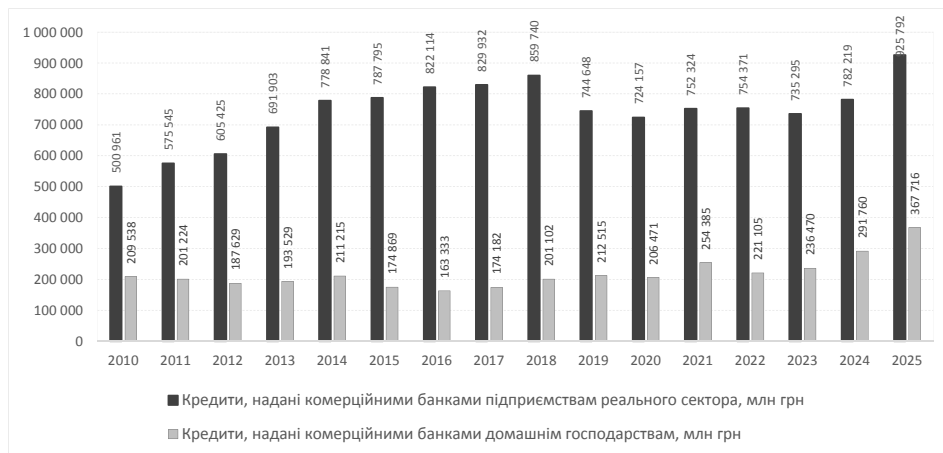

Рис. 3. Кредитні вкладення банків у реальний сектор економіки

Джерело: [20].

Пригнічення економічної активності унаслідок обмеження банківського кредитування реального сектору визначається двома основними факторами. З одного боку, розмір облікової ставки Національного банку, ставок за кредитами рефінансування та процентних ставок комерційних банків за кредитами в окремі періоди суттєво перевищували темпи інфляції, роблячи недосяжними банківські кредити для значної частини промислових підприємств із невисоким рівнем рентабельності. Тобто, встановлюючи високу ціну на кредитні ресурси у намаганні вплинути на інфляцію, центральний банк штучно обмежував попит на кредитному ринку з боку економічних агентів з усіма негативними наслідками для динаміки виробництва і внутрішніх інвестицій. А з другого боку, така процентна політика центрального банку негативно впливала також на пропозицію ресурсів на кредитному ринку, адже комерційні банки не зацікавлені вкладати кошти в реальний сектор шляхом видачі позичок підприємствам і домашнім господарствам в умовах, коли високі ринкові процентні ставки визначають альтернативні і безризикові напрями інвестування ресурсів, зокрема депозитні сертифікати Національного банку України та ОВДП.

Отже, реалізація Національним банком рестрикційної монетарної політики, заснованої на підвищенні облікової ставки та встановленні, як наслідок, надвисокої прибутковості за депозитними сертифікатами створювала об'єктивні передумови для обмеження кредитної активності комерційних банків у реальному секторі з огляду на можливість вкладення їх власних ресурсів у фактично безризикові активи у вигляді цінних паперів центрального банку чи держави. Негативний ефект такої політики для економічної безпеки доволі очевидний і виявляється у діях Національного банку із цілковитого нівелювання функції банківського сектору як ключового фінансового посередника в економіці та переорієнтуванні його із кредитування реального сектору на придбання низькоризикових і високодохідних боргових цінних паперів держави (ОВДП) або депозитних сертифікатів Національного банку. Як наслідок, на фінансовому ринку є ефекти витіснення, тобто відбувається заміщення кредитування приватного сектору державними запозиченнями, що є суттєвим фактором гальмування виробничого зростання і порушення соціальної стабільності, а відтак є прямою загрозою економічній безпеці країни.

По-третє, відмова від підтримки обмінного курсу національної валюти, що визначено Національним банком як базову передумову переходу до режиму інфляційного таргетування. Нарівні із використанням в ролі основного інструменту монетарного регулювання процентних

ставок, що виявило вкрай негативний ефект на кредитний ринок країни, відмова від політики валютно-курсової стійкості стала ще одним фактором макроекономічної дестабілізації і руйнівних наслідків для економічної безпеки країни, що пов'язано передусім із різкими коливаннями обмінного курсу гривні та посиленням впливу зовнішніх шоків на внутрішній валютний ринок і фінансовий сектор. Саме рішення Національного банку про демонстративну відмову від підтримки стабільного обмінного курсу ще у 2014 р. одразу запустило процеси різкої девальвації національної валюти, котра з того часу набула перманентного характеру (рис. 4).

Це спричинило відповідні деструктивні макроекономічні наслідки, зумовивши сплеск інфляції, різке падіння ВВП та руйнування банківського сектору з відпливом депозитів, неповерненням кредитів і банкрутством багатьох банківських установ, оскільки жоден банківський сектор не в змозі витримати одномоментної триразової девальвації національної грошової одиниці.

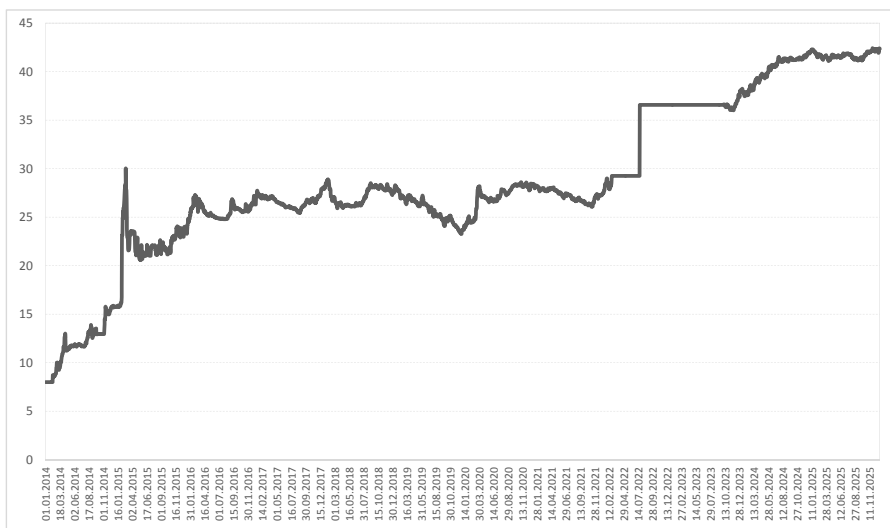

Рис. 4. Офіційний обмінний курс гривні, доларів США за 1 гривню

Джерело: [20].

Однак умови функціонування малої відкритої економіки України, яка є критично залежною від кон'юнктури зовнішніх ринків, а зовнішньоекономічний оборот якої наближається до величини ВВП країни, передбачає мінімізацію валютної волатильності як ключової ознаки забезпечення макроекономічної стабілізації. Адже структура відкритої сировинної економіки об'єктивно визначає домінуючий вплив на цінову динаміку саме валютного курсу, а тому подальше розгортання інфляційних процесів стало безпосереднім наслідком саме спровокованої Національним банком девальвації національної валюти та подальшого адміністративного підвищення цін. Якщо розвинуті країни, частка зовнішньоторгового обороту яких у структурі ВВП не дуже велика, позаяк вони орієнтуються на внутрішній ринок, можуть дозволити собі абстрагуватися від валютно-курсової волатильності, зосередившись на питаннях контролю інфляції, то в Україні простежується протилежна ситуація і питання стійкості валютного курсу є ключовим у забезпеченні економічної безпеки країни з погляду макрофінансової стійкості та невразливості до зовнішніх шоків.

Важлива роль валютно-курсової стабільності у забезпеченні економічної безпеки країни пов'язана передусім із відкритістю української економіки та її інтегрованістю у зовнішньоекономічне глобальне середовище, суттєвим впливом імпорتنих цін на динаміку внутрішньої інфляції, надмірним рівнем доларизації економіки і залежністю фінансової

стійкості й ліквідності банківського сектору та його ресурсної бази від довіри бізнесу і домашніх господарств до національної валюти. Така довіра може бути доволі швидко нівельована через розгортання панічних настроїв у разі відмови центрального банку підтримувати обмінний курс та дестабілізації внаслідок цього валютного ринку. З іншого боку, проголошення центральним банком своїх рішучих намірів щодо підтримання стабільності обмінного курсу здатне погасити паніку, нівелювати девальваційні очікування та не змушувати регулятор проводити систематичні валютні інтервенції для додання надмірної курсової волатильності, спровокованої ним. Крім того, систематичне і намарне витрачання коштів із офіційних золотовалютних резервів, величина яких нині залежить від ритмічного надходження зовнішньої допомоги, є також вагомим чинником підризу економічної безпеки країни з огляду на загрози борговій стійкості та посилення вразливості до зовнішніх шоків у разі відсутності належного обсягу даних резервів.

Таким чином, відсутність об'єктивних підстав в економіці для запровадження режиму інфляційного таргетування, використання жорсткої процентної політики як основного монетарного інструмента з обмеженнями кредитування реального сектору й економічного зростання, а також відмова від підтримки стійкої валютно-курсової динаміки з усіма негативними наслідками для макрофінансової стабільності є основними групами проблем реалізації монетарної політики, які мають деструктивний вплив на стан економічної безпеки країни, що не сприяє забезпеченню стійкого соціально-економічного розвитку і формуванню адекватного бізнес-середовища для подолання руйнацій, спричинених воєнними діями.

Із цього випливає, що можливості забезпечення економічної безпеки країни засобами та методами монетарної політики значною мірою визначаються макроекономічними умовами й інституційною спроможністю центрального банку змінити парадигму своєї політики, визначившись із пріоритетністю стратегічних завдань держави із розвитку економіки у період війни над сформульованими монетаристською теорією вузьконаправленими догматами регулювання цін, котрих нині не дотримуються навіть розвинуті країни, які їх започаткували. У зв'язку із цим, процес формування та реалізації монетарної політики як невід'ємної складової державної політики із забезпечення економічної безпеки країни в умовах воєнного стану мав би ґрунтуватися на таких вихідних позиціях.

По-перше, необхідно відмовитись від дотримання інфляційного таргетування як виняткового монетарного режиму, якого має дотримуватись Національний банк, причому часто на шкоду іншим важливим завданням забезпечення економічної безпеки, зокрема підтримання макроекономічної стабільності і сприяння виробничому зростанню. Адже з урахуванням немонетарного характеру інфляційних процесів рестрикційна монетарна політика щодо їхнього стримування шляхом обмеження грошової пропозиції лише шкодить процесу стимулювання сукупного попиту та кредитних вкладень у реальний сектор, а відсутніх результатів щодо подолання інфляції і забезпечення макроекономічної стабільності досягти неможливо.

По-друге, обрання в ролі пріоритетного монетарного інструмента процентної політики та використання її як основного засобу стримування інфляції через встановлення завищених процентних ставок є невиправданим з огляду на неієвність трансмісійного механізму передачі впливу ставок на ціни. У зв'язку із цим, процентна політика потребує перегляду в бік суттєвого зниження ринкової норми процента, щоб оперативно подолати такі її негативні наслідки, як переорієнтація банківської системи з кредитної підтримки реального сектору як основної умови економічного зростання на генерування прибутків на основі фінансових інструментів у вигляді ОВДП і депозитних сертифікатів Національного банку.

По-третє, необхідно забезпечити стабільність обмінного курсу як ключового економічного індикатора та «номінального якоря» монетарної політики, що визначило б чіткий сигнал для усіх суб'єктів ринку щодо мінімізації їхніх інфляційних і девальваційних очікувань та зниження

ризиків ведення бізнесу, отримання кредитів, здійснення заощаджень і довгострокових інвестицій. Це дало б змогу забезпечити не лише валютно-курсову, а й цінову стабільність як передумову ефективного функціонування банківського сектору, активізації кредитного процесу, стимулювання внутрішнього попиту й економічного зростання, що є важливими умовами забезпечення економічної безпеки.

Таким чином, забезпечення економічної безпеки країни засобами та методами монетарної політики має передбачати не намагання досягти короткострокових кількісних показників інфляції на шкоду довгостроковим інтересам, а формування умов стійкого соціально-економічного розвитку, що забезпечується якісними змінами в економіці на основі стійкої кредитної підтримки з боку банківського сектору і макроекономічної стабільності на основі валютно-курсової стабільності. Довгострокові інтереси відображають розширення виробництва та структурну перебудову економіки на основі активізації інвестицій у реальний сектор із усвідомленням того, що жорстка монетарна політика, спрямована на боротьбу з інфляцією, не сприяє базовим умовам розширеного відтворення в умовах кризового стану економіки. Це означає, що процентну політику вочевидь доцільно змінити, щоб знизити процентну ставку до величини, яка не перевищує середній рівень рентабельності виробничої сфери, позаяк в іншому разі центральний банк блокує розвиток банківської системи, обмежуючи інвестування ресурсів лише вкладеннями у високодохідні фінансові інструменти держави або короткостроковими спекулятивними операціями. У сфері валютної політики варто усвідомити, що підтримка стабільного обмінного курсу гривні виконує роль ключового довгострокового чинника конкурентоспроможності та макрофінансової стійкості, без якого перехід до моделі економіки, орієнтованої на довгострокові інвестиції і стійке зростання, буде ускладненим або неможливим.

Отже, дієвість монетарної політики у процесі забезпечення економічної безпеки країни значною мірою залежить від вирішення зазначених вище проблем, що визначає збереження макроекономічної стабільності, створення умов для стійкого виробничого зростання та забезпечення захисту національних інтересів. Однак необхідно також звернути увагу, що ефективність монетарної політики як засобу забезпечення економічної безпеки країни залежить від додаткових негативних чинників, які є похідними від означених вище проблем, але також впливають на економічну безпеку. Серед них можна виокремити такі:

– низький рівень монетизації економіки, коли величина грошової пропозиції не забезпечує потреби господарського обороту і процеси виробництва та реалізації продукції, а також механізми заощадження й інвестування коштів;

– висока частка готівки у загальній структурі грошової маси, що визначається недостатнім рівнем довіри до банківських установ, тобто є суттєві ризики, що пов'язані із заощадженням грошей і значними масштабами тіньової економіки, а це спричиняє ускладнення контролю за грошовими агрегатами та пропозицією грошей загалом з боку центрального банку;

– прискорення швидкості руху грошових потоків, що в умовах розбалансованості товарного і грошового ринків, недовіри до банків та девальваційних очікувань є чинником, аналогічним до збільшення обсягу грошової маси, а відтак становить додаткову причину збільшення інфляційних процесів, коли платоспроможний попит перевищує товарну пропозицію;

– високий рівень доларизації економіки, що пов'язано із недосконалою нормативною базою використання іноземної валюти у грошовому обороті, недостатнім рівнем розвитку ринку цінних паперів, низькою довірою суб'єктів ринку до національної валюти через високі девальваційні й інфляційні очікування, що загалом негативно впливає на керованість грошової системи та можливості центрального банку впливати грошову масу своїми інструментами;

– труднощі із застосуванням макропруденційних інструментів щодо вимог до кредитних ризиків і капіталу банків в умовах недостатнього рівня капіталізації банківської системи, відсутності належних механізмів страхування кредитів та надмірно ризикованої кредитної політики банків;

– вразливість інфраструктури платіжної системи до зовнішніх загроз, що може бути пов'язано із кібератаками на систему електронних платежів і фізичним руйнуванням інфраструктури та визначає завдання центрального банку щодо вжиття додаткових заходів із захисту механізму безготівкових розрахунків;

– недостатній рівень координації монетарної і фінансової політики, що становить загрозу економічній безпеці в умовах, коли уряд проводить експансіоністську бюджетну політику, збільшуючи витрати та бюджетний дефіцит, а центральний банк намагається стримати інфляцію, що зумовлює конфлікт стратегічних цілей державної економічної політики та є вагомою причиною наростання інфляційних процесів і макроекономічної дестабілізації.

Врахованням центральним банком таких негативних аспектів як елементів додаткового ризику є важливим з погляду застосування монетарної політики як складного та ефективного механізму, який дає змогу державі та центральному банку регулювати економіку, захищати інтереси громадян і підприємств, а також забезпечувати стабільність національної валюти та банківської системи. Важливість монетарної політики у подоланні або мінімізації впливу зазначених негативних чинників полягає у її стабілізаційній здатності, завдяки якій монетарне регулювання відіграє надзвичайно важливу роль на переломних стадіях економічного циклу, зокрема під час виходу з депресії, у процесі гальмування економічного спаду та запобігання розгортанню повномасштабних фінансових криз. Відповідними монетарними заходами центральний банк має можливість активізувати чи сповільнити кожний із цих процесів залежно від стратегічних цілей економічної політики держави, що є завданням забезпечення економічної безпеки країни. Низька інфляція не гарантує захисту від колапсу кредитної системи чи глибокої рецесії, а тому забезпечення економічної безпеки нині вимагає від монетарної політики комплексної, хоча і внутрішньо суперечливої орієнтації саме на тривале економічне зростання шляхом забезпечення довгострокової валютно-курсової стабільності, згладжування циклічних коливань та запобігання формуванню фінансових дисбалансів через недоліки процентної політики. Лише за таких обставин реалізація монетарної політики може бути максимально корисною для забезпечення економічної безпеки країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Економічна безпека є однією із невід'ємних складових національної безпеки, що підкреслює її значення для забезпечення сталого розвитку держави і визначає здатність інститутів влади створювати ефективні механізми протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам для економіки. Монетарна політика посідає ключове місце у механізмі забезпечення економічної безпеки, оскільки саме через неї держава здійснює хоча й опосередкований, проте найбільш дієвий вплив на макроекономічні процеси.

Ефективність впливу монетарної політики на економічну безпеку значною мірою залежить від адекватності застосування її інструментів та обрання правильного монетарного режиму. Класичні інструменти монетарної політики, що охоплюють облікову ставку, операції на відкритому ринку і норми обов'язкового резервування, за умови їх узгодженого використання здатні забезпечити досягнення стратегічних цілей держави щодо економічної безпеки. Саме з безпекових позицій вони мають охоплювати не лише цінову стабільність, а й підтримку економічного зростання, забезпечення фінансової, боргової та валютної стабільності, а також невразливості до зовнішніх шоків.

Відповідно вибір монетарного режиму, що зводить роль монетарної політики тільки до забезпечення цінової стабільності, є методологічно обмеженим та неправильним підходом

саме з позицій економічної безпеки. Це зумовлено трьома групами проблем, які значною мірою нівелюють ефективність монетарного регулювання і охоплюють, зокрема, такі, як відсутність об'єктивних підстав в економіці для запровадження режиму інфляційного таргетування, використання жорсткої процентної політики як основного монетарного інструмента з обмеженнями кредитування реального сектору та економічного зростання, а також відмова від підтримки стабільного валютного курсу як номінального якоря макроекономічної стабільності.

Вирішення цих проблем є важливою умовою забезпечення економічної безпеки країни засобами і методами монетарної політики. Однак це залежить від інституційної спроможності центрального банку змінити парадигму регулятивного процесу, визначивши пріоритетом стратегічні завдання держави з розвитку економіки та сприяння виробничому зростанню через активізацію кредитного процесу і валютно-курсіву стабілізацію, що є важливими передумовами забезпечення економічної безпеки країни саме через інструментарій монетарної політики.

Перспективи подальших досліджень окресленої проблематики пов'язані із всебічним аналізом практики реалізації монетарної політики в умовах воєнного стану, оцінюванням її впливу на стійкість фінансової системи та розробкою інституційних механізмів посилення економічної безпеки країни. Важливим є також поглиблене вивчення ефективності нетрадиційних інструментів монетарної політики в умовах структурних трансформацій національної економіки, а також дослідження оптимальних моделей координації монетарної і фіскальної політики для забезпечення економічної безпеки країни.

Література

1. Daniels L. Economy and national security: US foreign economic policy under Trump and Biden. *SWP Research Paper*. 2024. No 11. P. 3–40. DOI: <https://doi.org/10.18449/2024RP11>.
2. Zingel W.-P. National Security and Economic Development: Securing Development – Developing Security. *Scrutiny*. 2008. Vol. 2. No 1. pp.81-133. URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/eco_impacts_02_national_security_zingel.pdf
3. Bown C. P. Trade policy, industrial policy, and the economic security of the European Union. *Peterson Institute for International Economics Working Paper*. 2024. January. No 24-2. 44 p. URL: https://www.piie.com/sites/default/files/2024-01/wp24-2_0.pdf
4. Retter L., Frinking E., Hoorens S., Lynch A., Nederveen F., Phillips W. Relationships between the economy and national security: Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands. *RAND Corporation, Santa Monica, Calif*. 2020. 156 p. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4287.html
5. Sherraden M. S., McBride A. M., Beverly, S. G. Striving to Save: Creating Policies for Financial Security of Low-Income Families. *University of Michigan Press*. 2010. 340 p.
6. Ahmad S.Y., Sabri M. F. Understanding Financial Security from Consumer's Perspective: A Review of Literature. *International Journal of Humanities and Social Science*. 2014. Vol. 4. No 12. P. 110–117. URL: https://ijhss.thebrpi.org/journals/Vol_4_No_12_October_2014/13.pdf
7. Bernanke B. S. The New Tools of Monetary Policy. *American Economic Review*. 2020. Vol. 110. No 4, pp. 943-983. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.110.4.943>.
8. Eberly J. C., Stock J. H., Wright J. H. The Federal Reserve's Current Framework for Monetary Policy: A Review and Assessment. *International Journal of Central Banking*. 2020. Vol. 16. Issue 1. P. 5–71. URL: <https://www.ijcb.org/journal/v16n1/federal-reserves-current-framework-monetary-policy-review-and-assessment>.
9. Cour-Thimann P., Winkler B. The ECB's non-standard monetary policy measures: the role of institutional factors and financial structure, *ECB Working Paper, European Central Bank*,

-
- Frankfurt a. M. 2013. No. 1528. 44 p. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1528.pdf>
10. Potter S. M., Smets F. Unconventional monetary policy tools: a cross-country analysis. *Bank for International Settlements Working Papers*. 2019. No 63. 85 p. URL: <https://www.bis.org/publ/cgfs63.htm>.
 11. Borio C. Monetary policy and financial stability: what role in prevention and recovery? *Bank for International Settlements Working Papers*. 2014. No 440. 25 p. URL: <https://www.bis.org/publ/work440.pdf>.
 12. Caldara D., Herbst E. Monetary Policy, Real Activity, and Credit Spreads: Evidence from Bayesian Proxy SVARs. *American Economic Journal: Macroeconomics*. 2019. Vol. 11. No 1. P. 157–192. DOI: <https://doi.org/10.1257/mac.20170294>.
 13. Bianchi J., Bigio S. Banks, Liquidity Management, and Monetary Policy. *Econometrica*. 2022. Vol. 90. No. 1. P. 391–454. DOI: <https://doi.org/10.3982/ECTA16599>.
 14. Wang Y., Whitted T., Wu Y., Xiao K. Bank Market Power and Monetary Policy Transmission: Evidence from a Structural Estimation. *The Journal of Finance*. 2022. Volume 77. Issue 4. P. 2093–2141. DOI: <https://doi.org/10.1111/jofi.13159>.
 15. Doehr R., Martínez-García E. Monetary Policy Uncertainty and Economic Fluctuations at the Zero Lower Bound. *Globalization Institute Working Paper*. 2021. No 412. 60 p. DOI: <https://doi.org/10.24149/gwp412>.
 16. Blot C., Hubert P. Uncertainty and Monetary Policy in the Euro Area. *Monetary Dialogue Papers, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies European Parliament*. November 2020. Luxembourg. 27 p. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/214972/02_OFCE_final.pdf.
 17. Husted L., Rogers J., Sun B. Monetary Policy Uncertainty. *Board of Governors of the Federal Reserve System: International Finance Discussion Papers*. 2017. No 1215. 60 p. DOI: <https://doi.org/10.17016/IFDP.2017.1215>.
 18. Arce-Alfaro G., Blagov B. Monetary Policy Uncertainty and Inflation Expectations. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 2022. Vol. 85. Issue 1. P. 70. DOI: <https://doi.org/10.1111/obes.12516>.
 19. Cevik S., Erduman, Y. Measuring Monetary Policy Uncertainty and Its Effects on the Economy: The Case of Turkey. *Eastern European Economics*. 2020, Vol. 58, No 5. P. 436–454. DOI: <https://doi.org/10.1080/00128775.2020.1798161>.
 20. Національний банк України. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#>.

References

1. Daniels, L. (2024). Economy and national security: US foreign economic policy under Trump and Biden. *SWP Research Paper*, 11, 3–40. DOI: <https://doi.org/10.18449/2024RP11>. [in English].
2. Zingel, W.-P. (2008). National Security and Economic Development: Securing Development – Developing Security. *Scrutiny*, 2 (1), 55–98. URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/eco_impacts_02_national_security_zingel.pdf [in English].
3. Bown, C. P. (2024). Trade policy, industrial policy, and the economic security of the European Union. *Peterson Institute for International Economics Working Paper*, 24-2. URL: https://www.piie.com/sites/default/files/2024-01/wp24-2_0.pdf [in English].
4. Retter, L., Frinking, E., Hoorens, S., Lynch, A., Nederveen, F. & Phillips, W. (2020). Relationships between the economy and national security: Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands. *RAND Corporation, Santa Monica, Calif*. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4287.html [in English].

5. Sherraden, M. S., McBride, A. M. & Beverly, S. G. (2010). Striving to Save: Creating Policies for Financial Security of Low-Income Families. *University of Michigan Press*. [in English].
6. Ahmad, S. Y. & Sabri M. F. (2014). Understanding Financial Security from Consumer's Perspective: A Review of Literature. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (12), 110–117. URL: https://ijhss.thebrpi.org/journals/Vol_4_No_12_October_2014/13.pdf [in English].
7. Bernanke, B. S. (2020). The New Tools of Monetary Policy. *American Economic Review*, 110 (4), 943–983. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.110.4.943>. [in English].
8. Eberly, J. C., Stock, J. H. & Wright, J. H. (2020). The Federal Reserve's Current Framework for Monetary Policy: A Review and Assessment. *International Journal of Central Banking*, 16 (1), 5–71. URL: <https://www.ijcb.org/journal/v16n1/federal-reserves-current-framework-monetary-policy-review-and-assessment> [in English].
9. Cour-Thimann, P. & Winkler, B. (2013). The ECB's non-standard monetary policy measures: the role of institutional factors and financial structure, *European Central Bank Working Paper*, 1528. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1528.pdf> [in English].
10. Potter, S. M. & Smets, F. (2019). Unconventional monetary policy tools: a cross-country analysis. *Bank for International Settlements Working Papers*, 63. URL: <https://www.bis.org/publ/cgfs63.htm> [in English].
11. Borio, C. (2014). Monetary policy and financial stability: what role in prevention and recovery? *Bank for International Settlements Working Papers*, 440. URL: <https://www.bis.org/publ/work440.pdf> [in English].
12. Caldara, D. & Herbst, E. (2019). Monetary Policy, Real Activity, and Credit Spreads: Evidence from Bayesian Proxy SVARs. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 11 (1), 157–192. DOI: <https://doi.org/10.1257/mac.20170294>. [in English].
13. Bianchi, J. & Bigio, S. (2022). Banks, Liquidity Management, and Monetary Policy. *Econometrica*, 90 (1), 391–454. DOI: <https://doi.org/10.3982/ECTA16599>. [in English].
14. Wang, Y., Whitted, T., Wu, Y., & Xiao, K. (2022). Bank Market Power and Monetary Policy Transmission: Evidence from a Structural Estimation. *The Journal of Finance*, 77 (4), 2093–2141. DOI: <https://doi.org/10.1111/jofi.13159>. [in English].
15. Doehr, R. & Martínez-García, E. (2021). Monetary Policy Uncertainty and Economic Fluctuations at the Zero Lower Bound. *Globalization Institute Working Paper*, 412. DOI: <https://doi.org/10.24149/gwp412>. [in English].
16. Blot, C. & Hubert, P. (2020). Uncertainty and Monetary Policy in the Euro Area. *Monetary Dialogue Papers, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. European Parliament, Luxembourg*. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/214972/02_OFCE_final.pdf [in English].
17. Husted, L., Rogers, J. & Sun, B. (2017). Monetary Policy Uncertainty. *Board of Governors of the Federal Reserve System: International Finance Discussion Papers*, 1215. DOI: <https://doi.org/10.17016/IFDP.2017.1215>. [in English].
18. Arce-Alfaro, G., & Blagov, B. (2022). Monetary Policy Uncertainty and Inflation Expectations. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 85 (1), 70–94. DOI: <https://doi.org/10.1111/obes.12516>. [in English].
19. Cevik, S. & Erduman, Y. (2020) Measuring Monetary Policy Uncertainty and Its Effects on the Economy: The Case of Turkey. *Eastern European Economics*, 58 (5), 436–454. DOI: <https://doi.org/10.1080/00128775.2020.1798161>. [in English].
20. National Bank of Ukraine. (2026). Financial Sector Statistics. <https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-financial>. [in Ukrainian].